

1. RANNY (152) ai

a jasne (w tym 4 r. błędne znakowanie).

sg m N ranny (33). ◇ G ranného (8); -ého (5), -(e)go (3). ◇ D rannému (13); -ému (5), -(e)mu (8). ◇ A rann(e)go (9), ranny (1). ◇ I rannym (2) *RejPos*, *GrabowSet*, rann(e)m (1) *GórnRozm*. ◇ L rannym (3). ◇ f N rannå (2). ◇ G rann(e)j (1). ◇ A ranną (2). ◇ I ranną (1). ◇ n N ranné (2); -é (1), -(e) (1). ◇ G rann(e)go (2). ◇ A rann(e) (1). ◇ L rannym (1). ◇ pl N m pers ranni (9). *subst* rann(e) (1). ◇ G rannych (34). ◇ D rannym (6). ◇ A m pers rann(e) (11), rannych (4). *subst* ranné (2); -é (1), -(e) (1). ◇ G a. A m pers rannych (1). ◇ I m rann(e)mi (1). ◇ L rannych (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. Związany z raną, dotyczący rany; przynależny ranie; *vulnerarius Mącz*, *Cn* (6) : czo znamionuie krwawa vrina. [...] Znamionuie naruszenie ranne w flezionie. *FalZioł* V 6; *Mącz* 511d; *Miáłoć* w prawdzie/ przy lékárftwie ránnym y fadzelnym itać/ to co fye blizn/ y dżiwégo miéłá dotycze: ále iż [...] *SienLek* 158.

Zestawienie: »ranny lekarz« = c(h)irurgus *Mymer*¹, *BartBydg*; *cirurgicus BartBydg*; *vulnerarius Mącz* (3): *Chirurgus*. *Wundarczt*. *Ranny lekarz*. *Mymer*¹ 13v; *BartBydg* 28; *Mącz* 511d.

2. Mający ranę, na którym jest rana; *vulneratus Vulg*, *HistAl*, *PolAnt*, *Modrz*, *Calag*, *JanStat*, *Cn*; *saucius Mącz*, *Cn*; *laesus JanStat*; *aeger ex vulnere*, *sauciatu* *Cn* (146) : *Wund*. *Ránnny*. *Vulneratus*. *Calag* 576a.

a. O ludziach: któremu zadano ranę; cierpiący z powodu ran (135) : ábowiem pófpolity lud barzo trzyma o tim piciu iże iefth rozliczney pomocy rannym ludziom/ goiącz rany rychło *FalZioł* I 41c, V 106v; *MetrKor* 61/223; poczęli nań siec/ Dárius zákładáiąc sie rámieniem íwym vpadł ránnny/ á ták go zoftáwili w páłacu ná poły vmárłego. *HistAl* F8, F4; [*we dworze świadek*] vidzial pana vkrwawionego i pania ranną y zasthąp ludzi wyechali przecz spodworza. *ZapWar* 1558 nr 2686, 1550 nr 2674, 1558 nr 2686 [2 r.]; *KrowObr* 171; Poráził ie tedy Abia porážką bárzo wielką: y pádło tám ránnnych z ludu Ísráelkiego pięćdziefiát tyfięcy mężow mocnych. *Leop* 2.*Par* 13/17, 1.*Par* 5/22; *UstPraw* 14v; *BibRadz* 2.*Par* 13/17, *Ez* 30/4; gdy sie potkáli/ zábili Kuriárij dwu z Horáciow á fámie teź byli bárzo ránni. *BielKron* 101v; A iż Publikolę y Horácyufá widzyeli być ránne/ przeto im to ferce fkáżiło *BielKron* 106, 106, 124, 242v [2 r.], 248v [2 r.]; *Conclamata corpora*, *Ránne*/ ná poły martwe. *Mącz* 55c; *GórnDworz* Aa2v; Wykład o ránnym bliźnim leżącym przy drodze. *RejPos* 210 *marg*, 210 *marg*; vćiekáli mężowie Izráelcy przed Pelifztymy/ y polegli ránni ná gorze Gilbohy. *BudBib* 1.*Reg* 31/1; Pomniłz gdyś w oney bitwie leżał miedzy trupy/ Ránnny [...] *PaprpPan* Bv; *StryjKron* 582, 757; *GórnRozm* D4v; Y przez miecz/ y przez płomién dárłábym sie k íwému Ránna/ y opalona/ íynowi miłému *GórnTroas* 41; vltáwiamy: iż iefli kto pozowie álbo kogo wyzowie do fądu ránnny [*JanStat* 604: o rány; *pro vulneribus*]/ Woźny [...] niech obeźrzy doftátecznie *SarnStat* 912; *KmitaSpit* C3.

W połączeniu szeregowym (1): kto zábity/ kto ránnny/ kto zdrowy/ wízytcy y z batą przyfzli w nieprzyiacielłkie ręce. *GórnDworz* Y7v.

Wyrażenie: »szkodliwie ranny« (1): pofiekli [*Niemcy*] wízyftkę Litwę [...] krom íyná Sudagowego iednego [...] / y to fzkodliwie ránnnego *StryjKron* 309.

Szeregi: »chory i ranny« (1): do ktorego [*namiotu*] chorych y rannych Chrzelćian przyjmuiąc/ wielkie stáranie y pilność o nich mieli *StryjKron* 290.

»zabity (*a. pobity, a. zbity*), (*i, a, albo*) ranny« = *vulneratus et prostratus Vulg; vulneratus vel occisus JanStat* [szyk 4:2] (6): *BierRozm* 11; *Leop 2.Mach* 4/42; *BielKron* 248v, 447; *StryjKron* 315; niech będzie karan chłop wedle starych Státutów/ które są wczynioné o rannym álbo zabitym Szlachćicu. *SarnStat* 619.

Przen (4) : żeś miał być dan [*mieczu od Boga*] ná szynie rannych niepobożnych/ ktorych przyšfedł dzień/ zákrzyšłány czáfu niepráwošći. *Leop Ez* 21/29; Pan Krístus iáko Sámáritan wziął ná opiekę fwoię nędznego/ człowieká rannego. *RejPos* 210v *marg*, 210v.

W połączeniu szeregowym (1): Tu obáč káždy nędzniku godność fwoię/ iż leżyš nápoły martwy/ ranny/ á odarty przy drodze/ iż lie mu [*Jezusowi*] iuz w niwecz przygodzić nie możesz *RejPos* 210v.

α. *W funkcji rzeczownika; vulneratus HistAl, Vulg, Modrz, JanStat; vir transfixus PolAnt; saucius Mqcz; laesus JanStat* (85) : (*nagł*) Syrop rannym: barzo dobri. (–) Wezmi kurzego ziela/ [...] *FalZioł* V 113, I 41c, V 111 [2 r.]; *LibLeg* 11/157; [*sprawca*] powinien iest rannemu poki będzie żyw/ ná káždy rok tyle plăćić/ ile on robotą fwoią y dowćipem ná káždy rok mógł nábyć. Wízákże Ranny pierwey ma przyšyądz iáko ták wiele mógł zárabiáć. *GroicPorz* k4; *UstPraw* D3v; *BibRadz Iudic* 9/40, *Ier* 37/10; krwie y ięczenia/ rannych zewšząd pełno było. *BielKron* 308; Trwála walka od ráná aż do nocy/ pošćęšćil Pan Bog Krzešćijánom/ iż žádný niezginął chocia było wiele rannych. *BielKron* 460, 237v, 244v, 249, 252, 256v [2 r.], 369; Efferre ex acie saucios, Ránne wyniešć z šziku. *Mqcz* 123b; Tu tedy będziemy báczyć/ iáko krew z ran płynącą vštánowić mamy/ áby ranného nieušlá. *SienLek* 144v, 147v, 155, S[ss]4v; *RejPos* 210, 266; *BudBib Prov* 7/26, 1.*Mach* 9/40; *ModrzBaz* 31, 70v; *SkarJedn* 380; kogoš ty [*Panie*] vderzył/ oni dobijáią/ A rannym ielzche ran przyczyniáią. *KochPs* 101; *StryjKron* 230, 255, 622, 757; *GórnRozm* H; KTo ráni kmiećią/ temuž ránionému ma dáć grzywnę: á pánu iego/ ielli ten który ranił/ y ranny są iednégóž páná/ grzywnę całą *SarnStat* 653, 252 [2 r.], 616 [3 r.], 617, 619, 647 (16).

ranny czym (1): vštáwiamy: áby ranny krwáwémi álbo šínémi ránámi zá šwiežá rány fwé/ iáko rychło będzie mógl vrzędowi Stárošćiému [...] pokazał *SarnStat* 616.

ranny czyj [= *przynależny komu; w tym: pron poss* (3), *G sb* (1)] (4): przebithy pádniefz między rannemi ludu Ifráelkiego/ á więcey nie odetchniefz/ á zgłádzon snimi będiefz. *Leop Iudith* 6/4; Bacząc tho Wašil Iwánowic wielki kłiádz Moškiewški/ iż lie mu nie wedle myšli [!] wodziło/ zwłáščzá kiedy widzyał fwoie ránne y wšy špuštošzone/ pošłá do krolá o przymierze do kilká dni *BielKron* 406, 256; *KmitaSpit* B3.

W połączeniach szeregowych (3): day to pić rannym/ šthłuczonym, z wyšoka vpadłym/ vbitim fuchemi ranami/ albo wšzitkim ktorzyby takowemi vrazy byli obciážení *FalZioł* I 113d; Zadney bez málá šchadzki ludzkiey niemášz/ gđzieby kilku rannych/ ochromionych/ zbitych/ y niezliczonemi krzywdámi štrapionych nie vyrzáł. *ModrzBaz* 64; *ReszHoz* 117.

W przeciwstawiach: »ranny ... zabit(y) (*a. ubity, a. zbity*) (4), umarły (2)« (6): Pothym przykazał rycerzom/ áby znofili ciála vmárłych y pochowáli w grobiech/ rannym áby dawáli lekárštwá. *HistAl* F6, D8; Z nášzych wšzytkich pišzą około czterzech šet zabitých być ále rannych więcey. *BielKron* 412,

58; Náfzych proftych zołnierzow tylko ftó zoftáło Vbitych/ Sláchćic ieden/ lecz ránnych niemáło. *StryjKron* 642, 308.

Zwrot: »ranne goić« (2): [*Trojanie z Grekami*] wzyęli przymierze do roku chowác ciáá zbite z obu ftron/ á ranne goić. *BielKron* 58; *BielSpr* 9.

»ranne (a. rannych) opatrzyc (a. opatrowac)« (4): *BielKron* 313v; *ReszHoz* 117; Ránnych z wielką pilnością zaráz opátrzono *KmitaSpit* B3; Oni teź ránne fwoie pilnie opátrzyły *KmitaSpit* B3.

Szeregi: »chory, (albo, a) ranny« [*szyk* 3:1] (4): zwáfzczá ránni/ chorzy/ ktorzy fie ná oštátku przepráwiáli byli pobići. *BielKron* 315, 313v; Byli teź [*w wojsku u Rzymian*] [...] *Obciones*, co ná mieyfce chorych álbo ránnych inne vftáwiáli. *BielSpr* 12v, 9; cífz Káłztelani, máią bydź *magiftri fanitatis*, y o chorych álbo ránnych pieczá mieć *SarnStat* 232. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»ranny i niemocny« (1): Trzeciego áż dnia obozu dobyli/ [...] ránnych y niemocnych okrutnie pomordowáli. *StryjKron* 607.

»ranny i ochromiony« (1): [*ustawa*] o ránnych y o ochromionych [*de vulneratis, aut mutilatis JanStat* 607]. *SarnStat* 604. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»tak ranny, jako i stłuczony« (1): Ieft drugi napóy ták ránnym/ iáko y ftłuczonym vżyteczny: [...] *SienLek* 148. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»trup i ranny« (1): bili fię od poránku áż do południá/ ták iż trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wiliá z obudwu ftron leżáły *StryjKron* 487.

»ranny abo ubity [= pobity]« (1): yfz yeřlibi [...] Chodzącego sposwy, vbyl abo ranyl, thedi themv rannemv abo vbithemv, ma za rany y za schkodi placzicz. *MetrKor* 40/22.

»zabity, ranny« (3): *BielKron* 227, 454; ktho mu fie nawináł w oney zgrái/ fiekl/ rąbał/ kłół/ iż zábitych/ ránnych/ bárzo wiele było *GórnDworz* O7v. [*Ponadto w przeciwstawieniach 2 r.*]

W przeni (1) :

W porównaniu (1): Káždy człowiek iáko ranny leży/ przy drodze w grzechu fwoim. *RejPos* 210 marg.

Przeni (5) :

ranny czyj [= pod czyją opieką] (2): *RejPos* 327v cf *Zwrot*, *RejPos* 327v cf *Szereg*.

W połączeniach szeregowych (2): *ArtKanc* H13v; (*nagł*) Veni Sancte Spiritus. (–) DVchu święty/ [...] Przydź Oycze śierot twoich/ [...] Oczyść co ieft plugáwego/ Pokroń co ieft fuchego/ Vzdrow co ieft rannego. *LatHar* 367 [*podobnie ArtKanc*].

W porównaniu (1): Tu humiliafti ficut vulneratum superbu^m: [...] Tys vniżył pyźnego iako rannego/ (*koment*) Pyźnego czuř Lucipera (–) *WróbŻořt* 88/11.

Zwrot: »rannych leczyc« (1): A potym powiádác [*Pan*] raczy/ iżem ia tych ránnych fwoich niczym innym nie przyřzedł leczyc/ iedno przywodzić ie ku vznaniu ich/ á ku pokucie ich. O moy miły Pánie/ o święty lekarzu duř náfzych/ [...] *RejPos* 327v.

Szereg: »ranny a ochorzały« (1): ktoremi [*słowy*] on záfwdy łáfkáwie á miłóściwie mowić á pocieřzác raczył káżdego tákiego rannego á ochorzáłego řwego: Iż nie lękay fie nic moy miły řynacźku iedno mocno wierz/ á będzye vzdrowiono y ciáło twoie y tá nędzna duřzyczká twoiá. *RejPos* 327v.

b. *O częściach ciała dotkniętych schorzeniem, uszkodzeniem; też: skaleczony, owrzodziały (10) :* [wódka bukwiżana] boleści z głowy ranney wywodzi nawierzch *FalZioł* II 4b; Potym wziąwłzy Soczewicze: zeżwać ią dobrze, á onym ięzyk ranny pomazować. *FalZioł* V 40; *BielKron* 449v, 450; Wąrgi ranné koniowi léczyć *SienLek* Aaaa2; Lono łamiczé łpuchłé álbo ranné. *SienLek* S[ss]3, 146v, 156; Bądź wielbione ciáło/ z Pánny czyłtey wzięte/ [...] Ktoręś/ rannym bokiem/ wylało krew z siebie *GrabowSet* Pv.

W porównaniu (1): Gdy wiárá Kátholicka y duchowny łtan nárułżony ieft/ iáko ranne ferce prędką śmierć Rzeczypołp: przywodzi. *SkarKazSej* 689a.

ZCh